

Literatur — IRODALOM — Littérature.

(Beküldött könyvek. — Eingesandte Bücher.)

Oroszlán Zoltán és Dobrovits Aladár: *Az egyiptomi gyűjtemény. Vezető.* Az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum kiadványa. Budapest, 1939. 128 l. 24 képestáblával.

A Magyar Nemzeti Múzeumról szóló 1934. évi VIII. törvénycikk életbelépése lehetővé tette, hogy az addigi Magyar Nemzeti Múzeum régészeti osztályán, az Iparművészeti, a Hopp Ferenc Keletázsiai és a Néprajzi Múzeumban szétszórta egyiptomi tárgyakból, a Szépművészeti Múzeum egyiptomi gyűjteményt állítson fel. Bár a Szépművészeti Múzeumnak nincs elegendő helyisége, a tárgyakat sikerült két teremben, egy kisebb fiúkében és egy lépcsőfeljáróban úgy kiállítani, hogy az azokból alkotott gyűjtemény külön osztály a múzeumban.

A tárgyak legnagyobb része adományokból származik, így a legkülönbözőbb. A különféle anyagból készült sztélék egész sorozata mellett, rengeteg fajansztárgy, bornszobrocska, fafaragás, múmiakoporsó, onixból esztelenen kifestett fából faragott és díszesen kifestett kanópusztartó van kiállítva, több múmia és múmiatakaró között. A különféle edények mellett ott látjuk az egyiptomi házi kerámia és a kopt szobrászat emlékeit. A legprimitívebb és a legdíszesebb tárgyak

között ott találjuk a leggazdagabb művészeti emlékeket is.

A gyűjtemény rendezését Dr. Oroszlán Zoltán igazgatóőr és Dr. Dobrovits Aladár gyakornok végezték sok ötletességgel és ügyességgel; az aránylag kis területen, a múzeum egyik legszemléltetőbb és tanulságosabb gyűjteményét állították fel. A rendezők azonban nem érték be ennyivel. A gyűjteményhez olyan Vezetőt írtak, amely az egyiptomi kultúrának emlékein keresztül, az egyéni életet is megelevenítve szemlélteti. A gyűjtemény látogatója kézikönyvet kap a kezébe, amelyből a felirattantól kezdve az egyiptomi régészet minden rész tudományával megismerkedhetik.

A csinosan kiállított és gondosan összeválogatott képekkel illusztrált Vezetőhöz Dr. Csánky Dénes, a Szépművészeti Múzeum főigazgatója írt előszót.

Dr. Bálint Alajos.

Ragna Enking: *Der Apis-Altar Johann Melchior Dinglingers.* Geschichte der Auseinandersetzung des Abendlandes mit dem ägyptischen Altertum. Leipziger ägyptologische Studien, Heft 11, 1939. 89 l. 32 tábla. Ára 5 60 RM.

Míg a görög és latin ókor az európai kultúrával szerves összeköttetés-

ben maradva annak számtalanszor szolgált mintául és ösztönzőül, addig Egyiptom kultúráját csak Champollion felfedezése és az ásó keltette új életre a XIX. század elején. Ragna Eking azonban rámutat arra, hogy a XV. sz. elején az antiquitás iránti érdeklődéssel együtt Egyiptom felé is fokozott figyelem fordult, mely az egykori útleírások mellett különösen anconai Cyriacus műveiben nyilvánul meg. A XVI. sz. óta ehhez az „értelem-szerű“ egyiptológiához egy másik, a vallásos és művészi oldalt hangsúlyozó esatlakozik. Egyiptomi motívumokkal már a XV. sz. végén találkozunk, Pinturicchio a vatikáni Sala dei Santit az Osiris-legendából vett jelenetekkel díszíti, ahol azonban az egyiptomi jeleget egy fantasztikus piramison és Apiszon kívül semmi sera hangsúlyozza. Forrása viterboi Nanni hamisított „Berosus“-a, s ezen keresztül Diododoros. Különös, hogy a később megindult római és itáliai ásatások által előkerült egyiptomi tárgyak sem hatnak, sokkal inkább Boissard hamisított Anubis-reliefje. Az 1527-ben előkerült későcsászárkori Mensa Isiaca jeleneteit ugyan számosan kommentálják, de a művészetre csak századokkal később gyakorol hatást; Ligorio, Cartari, sőt Kircher műveiben az illusztrációk legjobb esetben a klasszikus auktorok alapján készült kombinációk. Egy a XVII. sz. elején előadott lovagi játék óegyiptomi szereplői is legfeljebb fantasztikus orientális pompájukkal tűnnek ki. Poussin egyes bibliai tárgyú képein viszont az egyiptomi környezetet egyiptomi architektura jelzi, ennek forrása a Palestrina-mozaik és átmenetet jelent a XVIII. sz. irányába felé. A XVII. század második felét és a következő század elejét azonban elmélyülő tudományos kutatás és publikációs tevékenység jelzi, bő egyiptomi

anyaggal. Ezekre és a Mensa Isiacara megy vissza a drezdai ékszerész, Dinglinger Apiszoltára, mely merészen, de szorvesen egyesíti a barokk formákat jól megfigyelt egyiptomi elemekkel. Ezt szerző részletesen tárgyalja, kimutatva az egyes motívumok eredetét. Megállapítja, hogy Dinglinger kora tudományosságának színvonalán áll és ennek szintézisét adja nagyszabású művében. Utána Fischer von Erlach fantasztikus „egyiptomi“ vázáival véget ért a barokk Egyiptom-szemlélet. A XVIII. sz. akademizmusa, bár az egyiptomi formákat külsőleg tiszteltben tartja, elveszti a formák organikus átélésére való képességét, valamint tudományossága is sekélyesedik, a felhasznált motívumok száma kevesbedik. Piranesi, később Hope és mások értelem nélkül alkalmazzák a látszólag híven megfigyelt egyiptomi elemeket. Az Egyiptom-renaissance kezdetben életszerű fantazmagória, majd megértés-illúzió, (a tudományban Kircher, a művészetben Dinglinger) végül hideg akademizmus, üres divat.

Enking műve nem annyira az egyiptológia, de az európai szellem szempontjából jelentős, melyet egy a számára idegen világgal szembenállva mutat meg, helyes a párhuzamba-állítás a chinciserie divatával. Sajnos nem tör teljességre, a tudományos megállomással való kapcsolatot csak igen lazán rajzolja meg, Dinglinger jelentőségét túlozza és egyáltalában nem érti meg a XVIII. századot, nem veszi észre, hogy annak hideg akademizmusa épen a szabad tudományos kutatáshoz szükséges objektivitást készíti elő, nem látja a külsőleges, de általános érdeklődésben annak a folyamatnak megindulását, mely a napoleoni idők tudományos munkájához vezet egy Jablonskin keresztül. És végül nem ismeri fel az „Egyiptom-renaissance“ kétség-

telen legfontosabb forrását és irányítóját a késői antikvitás egyiptomi elemekkel túlsúlyolt kultúráját, ez a kultúra és vele az egyiptomi elemek, mint Karoling emlékek és az európai alchimia, mágia és népszerű orvostudomány bizonyítják, folytatását megtalálja a középkoron keresztül is. Ezek hiányai Enking művének, de nem hibái; abban, amit mond, újat és fontosat nyújt.

Dobrovits Aladár.

Alfred Herrmann: Die ägyptische Königsnovelle. Leipziger ägyptologische Studien, Heft 10, 1938. 61 l. 2 tábla. Ára 4 80 RM.

Egyiptomi „királynovellának“ nevezi Alfred Herrmann az egyiptomi történeti emlékek egy élesen elhatárolt, zárt irodalmi formák által jellemzett csoportját. Ezekben valamely egyszerű, de hatásaiban jelentősnek ítélt történeti esemény úgy van ábrázolva, mint indítóok által kiváltott cselekvés, melynek középpontjában a király áll. Az indítók lehet álom, híradás, látogatás, stb.; az esemény hadjárat, kereskedelmi expedíció, ásatás, építkezés, kultikus cselekmény, szociális törvényalkotás, stb. A királyi terv ünnepélyes kihirdetését rendszerint a tanácsosoknak (— minket a későrómai szenátusi ülésekre emlékeztető —) dícsérő szózata követi és a terv nagyszerűségét kidomborítja. A kivitelezés után pedig a király, a környezete, vagy a nép záróbeszédben a cselekvés jelentőségét hangsúlyozza a jövő szempontjából.

Herrmann sorbaveszi a kivételes és határeseteket is, amelyek pl. a királyhimnusz, vagy az istenlegenda felé kapcsolódnak, a későkori változatokat, melyek a görög arétológiával mutatnak párhuzamot, végül az Egyiptomon

kivüli hatást követi nyomon, az Ószövegségben és a görög irodalomban.

A műfaj megismerése egyúttal az egyiptomi világnézetre is jellemző lesz. A középpontban álló király nincs egyénileg jellemezve, de az egyiptomi királyideának megfelelően megközelíthetetlen magasságban trónoló, népe és a világ üdvére terveket szövő személytelen isten. A történeti események pedig nincsenek az őket egységes időbeli folyamattá egybefoglaló történeti tudatnak alávetve, hanem a megzavart világrend helyreállítására irányuló cselekedetek, a világrend letéteményese a Földön épen a király. A műfaj időbeli eredetét Herrmann a Középbirodalomban keresi, szellemi eredetét pedig abban a memfiszi gondolkörben sejtí, mely a világot isteni tervek és cselekvések, ideák és megvalósulások gyanánt fogja föl. Bár a novellák szigorúan írásos eredetűek, és feljegyzésre szántak, az egyiptomi szellemi életre jellemző módon, egynek sem ismerjük szerzőjét, az erősen irodalmi forma és stílus azonban az események valószerűségéből mit sem von le.

Herrmann munkája az elmaradt egyiptomi irodalomtörténet fontos lépése. Legnagyobb jelentősége az, hogy az egyiptomi szellemi élet jelenségeire igyekszik az egyiptomi mértéket alkalmazni és nem modern szemszögből megítélni. Az úttörés nehézségeiből következik, hogy kísérlete nem mindenben sikerül. Nincs igaza pl. abban, hogy az egyiptomi nem ismerte az időbeli folyamatossághoz kapcsolódó történeti tudatot: az uralkodóknak harminec dinasztiaiba való sorolása, a történelem három nagy időegységbe (Ó-, Közép- és Újbirodalom) való foglalása, amely, mint Ranke kimutatta, az ókori Egyiptom királylistáira megy vissza, ellentmond ennek. Hibája Herrmannnak a túlságos osztályozás is, a novel-